

OTKA ZÁRÓJELENTÉS

Témavezető neve: **Józsa Krisztián**

A téma címe: **Kritériumorientált képességfejlesztés**

A kutatás időtartama: **2007.07.01. – 2011.07.31.**

OTKA Nyilvántartási szám: **68798**

Az OTKA kutatás keretében három képességfejlesztő kísérlet megvalósítására vállalkoztunk. (1) Négy évet kitevő kísérlettel 4–8 éves kor között az elemi alapkészségek DIFER Programcsomagra alapozott, kritériumorientált fejlesztettségét kívántuk igazolni. (2) Megkezdtuk a 8–11 évesek alapkészségeinek fejlesztését segítő eszközök kidolgozását és kipróbálását. (3) 10–12 évesekkel két évig tartó, tankönyvi szövegek feldolgozására építő kritériumorientált képességfejlesztő kísérletet valósítottunk meg. A kutatás keretében elvégeztük a szükséges mérőeszközök fejlesztését, a készségfejlesztő módszerek kidolgozását és kipróbálását. Minden eszközt a fő kísérletbe történő bevezetés előtt kisebb mintán, adott esetben előkísérlet keretében kipróbáltunk. Hosszabb távú célunk a különböző életkorú gyermekekre irányuló három kísérlet összeépítése: az alapkészségek fejlesztését egységes elvek mentén megvalósító program kidolgozása, amely középső csoporttól 6. osztályig, nyolc évet fog át.

(1) Elemi alapkészségek fejlesztése 4–8 éves kor között

Kutatásunk első évében – 2007 őszén – középső csoportos óvodásokkal elindítottuk a DIFER Programcsomagra alapozott fejlesztő kísérletet. A DIFER Programcsomag tesztrendszerével hét elemi alapkészség (írásmozgás-koordináció, beszédhanghallás, relációszókinccs, elemi számolási készség, tapasztalati következtetés, tapasztalati összefüggés-megértés, szocialitás) felmérését végeztük el (*Józsa, 2007c*). A kapott mérési eredmények ismeretében terveztük meg a készségek kritériumorientált, diagnosztikus fejlesztését (*Józsa, 2007a, 2007b; Józsa és Zentai, 2007*). A fejlesztési folyamat a gyermekek egyéni fejlettségi szintjéhez igazodott és az optimális elsajátítás eléréséig tartott. A kísérleti csoportot 326 középsős gyermek alkotta: Bucsa, Dévaványa, Füzesgyarmat, Körösladány, Szeghalom és Vésztő óvodásai. A fejlesztést végző pedagógusokat továbbképzés keretében készítettük fel a mérések elvégzésére és a fejlesztő módszerek alkalmazására. A pedagógusok munkáját rendszeres látogatásokkal, konzultációkkal segítettük, bemutató foglalkozásokat szerveztünk számukra, melyeket digitálisan rögzítettünk. Kontrollcsoportos kísérleti elrendezést alkalmaztunk. A kísérleti- és a kontrollcsoportot a háttérváltozók és a készségek fejlettségi szintje alapján illesztettük. A kontrollcsoportba 155 középsős gyermek került: Battonya, Kaszaper, Kevermes, Medgyesegyháza, Mezőkovácsháza és Végegyháza óvodásai. 2008 őszén került sor a második adatfelvételre. A felmérésekben ugyanazt a mérőeszköz-csomagot alkalmaztuk, mint az első adatfelvételnél. Elvégeztük az első kísérleti év eredményeinek feldolgozását, igazoltuk, hogy az egyéves fejlesztés kimutatható hatással bírt a gyermekek készségeinek fejlődésére. 2009 áprilisában a fejlesztés módszereiről és a kísérlet első eredményeiről a Pedagógiai Értékelési Konferencián szimpózium formájában számoltunk be (*Józsa, 2009a*). Kiegészítő vizsgálatként összehasonlítottuk a középső csoportos óvodások készségfejlettségét a szakirodalomból ismert Piaget-feladatok megoldásával. Kimutattuk, hogy gyermekek elemi alapkészségeinek fejlettsége és a Piaget feladataival vizsgálható kognitív mutatók egymással összefüggő területek. Azok az óvodások, akik a DIFER-teszten jól teljesítenek, nagyobb biztonsággal oldják meg Piaget feladatait is (*Nagy Zs, 2009, 2010*).

A kísérlet második évében, a 2008/2009. tanévben folytatódott az elemi alapkészségek kritériumorientált fejlesztése az óvoda nagycsoportjában. A fejlesztés módszerei megegyeztek a

középső csoportban alkalmazottakkal. A kétéves óvodai fejlesztés alatt kidolgoztuk a relációszókincs, a tapasztalati következtetés, az elemi számolási készség és az összefüggés-kezelés fejlesztésének módszereit (Józsa, 2011c; Nagy, 2009a; Nyitrai, 2009b; Szombathelyiné, 2009). A fejlesztés egyik alpmódszere a mesélés és a mesékről való csoportos beszélgetés (Nyitrai, 2009a, 2009c, 2010a, 2010b; Szombathelyiné, 2008; Szombathelyi-Nyitrai, 2009). Az óvodások kedvelt mesekönyveiből és a leggyakrabban használt 1. és 2. osztályos olvasókönyvekből választottunk ki 50 rövid mesét (Nyitrai, 2009d). Minden meséhez elkészítettünk egy tematikus javaslatot, amely a beszélgetések irányítását segíti. A módszertani segédanyag könyv formájában is megjelent, melynek címe: *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv és a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves korban*, szerkesztője Nagy József (Nagy, 2009b).

A 2009/2010. tanévben megkezdtük az iskolai fejlesztő programot az első osztályba lépő gyermekekkel. 2009 tavaszán felvettük a kapcsolatot az óvodák vonzáskörzetébe tartozó iskolákkal, megkezdtük az együttműködést azokkal az iskolákkal is, ahol a kontrollcsoportba tartozó óvodások kezdték meg az első osztályt. 2009 júniusában a leendő elsős tanítókat továbbképzés keretében készítettük fel a kritériumorientált készségfejlesztő program iskolai alkalmazására. Előkészítettük a tanévkezdéskor sorra kerülő készségmérést, amely a harmadik adatfelvételi időpontja longitudinális programunknak. E szervezési munkálatoknak köszönhetően megvalósulhatott az első olyan hazai készségfejlesztő kísérlet, amely átível az óvodából az iskolába. Az első osztályos tanulókkal tovább folytattuk a DIFER Programcsomagra épülő készségfejlesztő programokat, amit kiegészítettünk az előkísérletben kipróbált MATANDA-ra épülő fejlesztéssel. Kidolgoztunk egy íráskészség fejlesztésére alkalmas módszertani gyűjteményt (Fazekasné, 2009). Az első osztályos olvasásfejlesztéshez kapcsolódóan elméleti előtanulmányokat végeztünk. Ennek részeként áttekintettük a vonatkozó nemzetközi szakirodalmat (Józsa és Steklács, 2009, 2010).

A 2009 őszén elvégeztük az első két év – az óvodai fejlesztés – eredményeinek feldolgozását. A kutatás eredményeiről a VIII. Pedagógiai Értékelési Konferencián szimpózium keretében számoltunk be (Józsa, 2010; Nyitrai és Zentai, 2010). Az óvodai fejlesztés eredményeire épül Nyitrai Ágnes PhD disszertációja. „Mesélés és fejlődéssegítés” című értekezésében az összefüggés-megértés és a tapasztalati következtetés óvodai fejlesztésének módszereit és eredményeit összegzi. Disszertációjában átfogja az OTKA kutatás első két évének az időszakát. Bemutatja a fejlesztésre kidolgozott módszereket, elemzi a kontrollcsoportos kísérlet eredményeit. Az óvodai fejlesztés eredményességét jellemző kísérleti hatásméret jelentős, 0,84. Az eredmények egyértelművé teszik, hogy a mesélés és a mesékről való tematikus csoportos beszélgetés hatékonyan segíti az összefüggés-kezelés készségének a fejlődését. A fejlesztésben részt vevő gyermekek szignifikánsan fejlettebb elemi alapkészségekkel léptek az első osztályba, mint a kontrollcsoportba tartozó társaik (Nyitrai, 2010c).

A 2010/2011. tanévben folytattuk kísérletünket a második tanulókkal, ez a tanév a négyévesre tervezett kísérlet záró éve volt. A második osztályos tanulókkal ebben az évben felhasználtuk a DIFER Programcsomagra épülő kritériumorientált készségfejlesztő programokat és a számolási készség fejlesztését a MATANDA eszközzel. Az első íráskészség fejlesztés szerves folytatásaként kidolgoztunk egy olyan módszertani segédanyagot, mely a második osztályosok számára a helyesírás kritériumorientált fejlesztésére alkalmas (Fazekasné, 2010b). Az elkészült segédanyagokat a kipróbálás során szerzett tapasztalatok alapján átdolgoztuk, továbbfejlesztettük, módszertani kiadvány formájában jövőre tervezzük megjelentetni. A négyéves kutatás eredményeiről a XI. Országos Neveléstudományi Konferencián szimpózium keretében fogunk beszámolni 2011 őszén (Janurik és Józsa, 2011; Józsa, 2011b; Nyitrai és Zentai, 2011; Zentai, 2011b)

(2) Előkísérletek szervezése, képességtesztek, fejlesztési segédanyagok kidolgozása

A 2007/2008. tanévben kezdtük meg azt az előkísérletet, mely a számolási készség fejlesztését célozza meg. Az előkísérlet két évig tartott (a 2007/2008-ban első osztályos, 2008/2009-ben második osztályos tanulókkal). A fejlesztés során a MATANDA eszközt rendszert alkalmaztuk, hozzá kapcsolódóan módszertani gyűjteményt dolgoztunk ki (*Csordásné és Józsa, 2008, 2009*). Az eszköz alkalmazására a tanítókat felkészítettük, bemutató órákat szerveztünk, konzultációs lehetőséget biztosítottunk számukra. Ez az előkísérlet bizonyítékkal szolgált arra, hogy a számolási készség terén jelentős, egy évet is meghaladó fáziskéséssel iskolát kezdő gyermekek készségmaradása kompenzálható, két év alatt a fejlődésbeli elmaradásuk behozható (*Csordásné és Józsa, 2007; Józsa és Csordásné, 2008*). Az eredményeket az EARLI Svájcban megrendezett konferenciáján is bemutattuk 2010 augusztusában (*Józsa és Csordásné, 2010*). A részletes eredményeket közlő tanulmány és a módszereket közreadó könyv megjelentetését jövő évre tervezzük.

A számolási készség iskolai fejlesztéséhez kapcsolódóan elvégeztük azokat az empirikus vizsgálatokat, melyekre a második osztályos kortól kezdődő fejlesztő programokat alapoztuk (*Józsa, 2008a*). A vizsgálat a számolási készség, valamint a matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség fejlődésével foglalkozik. E vizsgálat számos új alapkutatási eredményt mutatott fel a matematikai szövegesfeladat-megoldással kapcsolatban. A kritériumorientált pedagógia alapelvei mentén felállítottuk, majd empirikusan igazoltuk a matematikai szöveges feladatok megoldásának kritérium-rendszer modelljét. A vizsgálat részletes eredményeit Kelemen Rita PhD értekezése tartalmazza (*Kelemen, 2010, 2011*).

Kutatási pályázatunk keretében arra is vállalkoztunk, hogy új készség- és képességteszteket dolgozzunk ki, továbbfejlesztjük a DIFER rendszert. Ebből a célból 2009. első felében kidolgoztunk és bemértünk két ekvivalens tesztet, melyek alkalmasak a rendszerező képesség fejlettségének mérésére. A rendszerező képesség három részképességét fedtük le tesztfeladatokkal: szelektálás, szortírozás, sorképzés. A tesztek reliabilitása 0,88 és 0,89. A felmérés mintáját összesen 380, 4–8 éves gyermek alkotta (*Zentai, 2009, 2010, 2011a*).

Ugyancsak elkészült és bemérésre került a 4–8 éves gyermekek zenei képességének vizsgálatára alkalmas kritériumorientált teszt, melynek reliabilitása 0,91 (*Janurik, Józsa és Szenczi, 2010a*). Az eredmények közül kiemeljük, hogy a zenei hallási képességek explicit szintje már három hónap alatt eredményesen fejleszthető, 9 hónap alatt pedig már kifejezetten látványos eredmények érhetők el. Empirikusan igazoltuk, hogy a zenei képességek összefüggnek a kognitív és a szociális készségekkel, valamint az intelligenciával. A zenei képességek fejlesztése pozitív hatást gyakorolhat az írás, olvasás és számolás elsajátítására is (*Janurik, 2008, 2010b; Janurik, Józsa és Szenczi, 2010b; Janurik és Józsa, 2011*). A zenei képességekkel kapcsolatos kutatási eredmények összefoglalásaként Janurik Márta „A zenei hallási képességek fejlődése és összefüggése néhány alapkészséggel 4–8 éves kor között” címmel szerzett PhD fokozatot (*Janurik, 2010a*).

Úgy véljük, jelentős eredménynek tekinthető a rendszerező és a zenei képesség mérésére kidolgozott eszközök létrejötte, hiszen nem volt korábban magyar, sztenderdizált teszt e személyiség-összetevők vizsgálatára ebben az életkorban.

(3) Tankönyvi szövegek feldolgozására építő fejlesztés 10–12 éves tanulókkal

A kutatás első évében – 2007/2008. tanév kezdetén – megkezdtük az 5–6. osztályos tanulók fejlesztését. A szövegfeldolgozó alaprendszer-fejlesztés (SZÖVEGFER) során a *Nagy József* által kidolgozott koncepciót alkalmaztuk a tanulási képességek fejlesztésére. A fejlesztés módszere a tartalomba ágyazott fejlesztés, amely az általános iskola 5–6. évfolyamán valósult meg. A fejlesztéshez felhasznált tankönyvi szövegek feldolgozása, a tananyag elsajátítása a hagyományostól eltérő módon zajlik. A fejlesztéshez minden tantárgyban olyan témakörök

kerültek kiválasztásra (egy-egy tantárgyból általában tíz), amelyek a tantárgy szempontjából fontos fogalmakat, összefüggéseket tartalmaznak. Az eredmények egyértelműen alátámasztják, hogy az alkalmazott módszerekkel fejleszthetőek ezek a készségek és képességek (*Pap-Szigeti, Zentai és Józsa, 2007; Pap-Szigeti és Zentai, 2007*).

Kísérletünkben a 2007/2008. és a 2008/2009. tanévben az 5–6. osztályos tanulók körében alkalmaztuk a SZÖVEGFER képességfejlesztő programot. A fejlesztő program első évének eredményeit Pap-Szigeti Róbert PhD értekezésében összegezte, melyet 2009 májusában sikeresen megvédett (*Pap-Szigeti, 2009*). A fejlesztő kísérlet eredményei egyértelművé tették, hogy a rendszerezés, a következtetés és a kombinálás képessége eredményesen fejleszthető a tankönyvi szövegek feldolgozására épülő módszerekkel. A fejlesztési időszak alatt a képességek fejlődési sebessége a spontán fejlődési folyamathoz képest megduplázódott (*Pap-Szigeti, 2007, 2011; Pap-Szigeti, Zentai és Józsa, 2009*).

(4) Kiegészítő vizsgálatok

A 4–8 éves életkorban lefolytatott fejlesztő kísérletünk mintájában kiemelkedően magas volt a hátrányos helyzetű és a tanulásban akadályozott tanulók aránya. Ezért nagy hangsúlyt fektetünk az eltérő fejlődésű gyermekek készségfejlődésének vizsgálatára. Megvizsgáltuk, milyen jellegűek a gyermekek, iskolák közötti különbségek vannak, milyen mértékben érhető tetten a szelekció iskolába lépéskor (*Józsa és Hricsovinyi, 2011*). Összehasonlítottuk a tanulásban akadályozott és a nem akadályozott gyermekek készségfejlődését. Ezek az adatok nyújtanak háttérrel a készségfejlesztő módszerek általánosíthatósága, a gyakorlati alkalmazhatósága szempontjából fontos kérdésekhez (*Fazekasné, 2008, 2009a, 2010b; Fazekasné és Józsa, 2009, 2011a, 2011b; Józsa, 2007d, 2008b, 2009b, 2011a; Józsa és Csordásné, 2008; Józsa és Fazekasné, 2009, 2010; Józsa és Fejes, 2010*).

A képességek és a motívumok fejlődése szorosan egymásba fonódik. Az eredményes képességfejlesztő programoknak jelentős mértékben építeniük kell a tanulási motivációra. Korábbi kutatásainkban már vizsgáltuk a képességek és motívumok kölcsönös fejlesztésének lehetőségét (*Józsa és D. Molnár, 2012; Szenczi és Józsa, 2010*). Fejlesztő kísérletünkben négy évet átfogóan gyűjtöttünk longitudinális adatokat a gyermekek elsajátítási motivációjának alakulásáról. Külön foglalkoztunk a hátrányos helyzetű és a tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációjával (*Józsa és D. Molnár, 2012; Józsa és Fazekasné, 2008a, 2008b; Kelemen, Józsa és Szenczi, 2010*).

(5) Összegzés

A kutatás eredményei alapján bizonyítottunk látjuk, hogy óvodás- és kisiskoláskorban kritériumorientált módszerekkel számottevő mértékben segíthető a gyermekek készségfejlődése. A sikeres iskolakezdés feltételei megteremthetőek, az egyéni hátrányok jelentős mértékben csökkenthetők. A kritériumorientált képességfejlesztés módszerei számottevő mértékben hozzájárulhatnak a magyar oktatási rendszer válságtüneteinek enyhítéséhez.

Kutatásunk szerves folytatását jelenti korábbi vizsgálatinknak. A közvetlen kutatási előzmények közel 10 évre nyúlnak vissza (*Nagy, 2008*). Ennek köszönhetően jelent meg *Nagy József* szerkesztésében a „*Kompetenciaalapú kritériumorientált pedagógia*” c. kötet, mely eddigi főbb eredményeinket összegzi (*Nagy, 2007*). A kötet a jelen OTKA kutatásunk időszakában készült, de az eredmények egy része két korábbi OTKA kutatásunk keretében született meg (OTKA T043480, OTKA T 30489). A jelen pályázati ciklusban elkészült a *Nagy József* „*Új pedagógiai kultúra*” c. könyve, melyben a kritériumorientált fejlesztés elméleti modelljét mutatja be (*Nagy J., 2010*).

Kutatásunk folytatásaként támogatást nyertünk az OTKA-tól a 2011–2015 közötti időszakra. Az új pályázati forrás lehetővé teszi, hogy a 4–8 éves korban végzett fejlesztő kísérle-

tünket 8–12 éves kor között folytassuk. Így a két pályázat összekapcsolásával megvalósíthatunk egy nyolcéves fejlesztő programot, amely egybe illeszti a különböző életkorú tanulókra kidolgozott programokat: középső csoporttól hatodik osztályig fejleszti a gyermekek képességeit. A kontrollcsoportba tartozó gyermekek évenkénti felmérésével kapott adatok pedig egy nyolcéves longitudinális vizsgálat adatsorát adják.

Irodalom: a kutatás keretében megjelent, zárójelentésben hivatkozott munkák

- Csordásné Anda Éva és Józsa Krisztián (2007): A számolási készség fejlesztése hátrányos helyzetű első osztályos tanulók körében. *VII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest. Tartalmi Összefoglalók*, 41.
- Csordásné Anda Éva és Józsa Krisztián (2008): Számolás készség fejlesztése MATANDA eszközzel. 1. osztály. Módszertani segédanyag. Kézirat. SZTE, Neveléstudományi Intézet, Szeged.
- Csordásné Anda Éva és Józsa Krisztián (2009): Számolás készség fejlesztése MATANDA eszközzel. 2. osztály. Módszertani segédanyag. Kézirat. SZTE, Neveléstudományi Intézet, Szeged.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2008): A beszédhanghallás fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola*. Tartalmi összefoglalók. Budapest. 58.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2009a): Tanulásban akadályozott gyermekek beszédhanghallása. In: Bene Annamária (szerk.): *Integrálás, felzárkóztatás, esélyegyenlőség*. Fórum Könyvkiadó, Újvidék. 146–159.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2009b): Módszertani segédanyag az íráskészség fejlesztésére. 1. osztály. Kézirat. SZTE, Neveléstudományi Intézet, Szeged.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2010a): A beszédhiba korrekciója a beszédhanghalló készség fejlesztés alapján: módszerek és eszközök. *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, 144.
- Fazekasné Fenyvesi Margit (2010b): Módszertani segédanyag a helyesírás fejlesztésére. 2. osztály. Kézirat. SZTE, Neveléstudományi Intézet, Szeged.
- Fazekasné Fenyvesi Margit és Józsa Krisztián (2009): Tanulásban akadályozott alsó tagozatos gyermekek beszédhanghallása. In: Marton Klára (szerk.): *Neurokognitív fejlődési zavarok vizsgálata és terápiája. Példák a Bizonyítékon Alapuló Gyakorlatra*. Eötvös Kiadó, Budapest, 151–176.
- Fazekasné Fenyvesi Margit és Józsa Krisztián (2011a): A beszédhanghallás és a beszédhiba összefüggése tanulásban akadályozott gyermekek esetében. *Gyógypedagógiai Szemle* (megjelenés alatt)
- Fazekasné Fenyvesi Margit és Józsa Krisztián (2011b): A beszédhiba korrekciója a beszédhanghalló készség fejlesztése alapján: egy kísérlet tapasztalatai. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)
- Janurik Márta (2008): A zenei képességek szerepe az olvasás elsajátításában. *Magyar Pedagógia*, **108.** 4. sz. 289–318.
- Janurik Márta (2010a): A zenei hallási képességek fejlődése és összefüggése néhány alapképességgel 4–8 éves kor között. PhD értekezés, SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged.

- Janurik Márta (2010b): A zenei képességek és az olvasás, helyesírás, számolás összefüggései hétéves korban. In: Molnár Éva és Kasik László (szerk.): *VIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE, Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 142.
- Janurik Márta és Józsa Krisztián (2011): A zenei képességek fejlődése és összefüggése néhány alapképességgel – egy három hónapos zenei fejlesztőkísérlet eredményei. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)
- Janurik, M., Józsa, K. és Szenczi, B. (2010a): Development of musical abilities between ages 4 and 7. *Conference paper*, EARLI-SIG-5 Meeting „Learning and Development in Early Childhood“ 23–25. August in Lucerne, Switzerland.
- Janurik, M., Józsa, K. és Szenczi, B. (2010b): Relationships between musical abilities and basic skills essential for school-based learning at the age of 4 and 5. *Conference paper*, EARLI-SIG-5 Meeting „Learning and Development in Early Childhood“ 23–25. August in Lucerne, Switzerland.
- Józsa Krisztián (2007a): A DIFER Programcsomag alkalmazási lehetőségei. In: Korom Erzsébet (szerk.): *Kihívások a XXI. század iskolájában*. Koch Sándor Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Szeged. 35–59.
- Józsa Krisztián (2007b): A számlálási készség kritériumorientált fejlesztése. In: Nagy József (szerk.): *Kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia*. Mozaik Kiadó, Szeged. 291–298.
- Józsa Krisztián (2007c): Az elemi számoláskészség korrekt feltárása. In: Nagy József (szerk.): *Kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia*. Mozaik Kiadó, Szeged. 163–175.
- Józsa Krisztián (2007d): Hátrányos helyzetű gyermekek fejlesztése. Szimpózium (absztrakt). In: Korom Erzsébet (szerk.): *PÉK 2007 – V. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 119–124.
- Józsa Krisztián (2008a): A matematikai készségek fejlődése alsó tagozatban. In: Csíkos Csaba (szerk.): *PÉK 2008 – VI. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 23.
- Józsa Krisztián (2008b): Az olvasásképesség fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében (szimpózium). *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Tartalmi Összefoglalók*, Budapest. 56–62.
- Józsa Krisztián (2009a): A DIFER-kutatások újabb eredményei (szimpózium). In: Molnár Gyöngyvér és Kinyó László: (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 36–42.
- Józsa Krisztián (2009b): Matematikai készségek, képességek és attitűdök tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében (szimpózium). In: Bárdos Jenő és Sebestyén József (szerk.): *IX. Országos Neveléstudományi Konferencia: Neveléstudomány – Integritás és integrálhatóság. Tartalmi összefoglalók*. Veszprém. 62–67.
- Józsa Krisztián (2010): Készségfejlesztés 4–8 éves korban (szimpózium). In: Molnár Éva és Kasik László (szerk.): *PÉK 2010 – VIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 139–144.
- Józsa Krisztián (2011a): Híd a többségi és a gyógypedagógia között: a DIFER Programcsomag. In: Papp Gabriella (szerk.): *A diagnózistól a foglalkozási rehabilitációig*. Eötvös Kiadó, Budapest, 37–58.
- Józsa Krisztián (2011b): Képességfejlesztő programok eredményessége. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)

- Józsa Krisztián (2011c): *A számolás fejlesztése 4–8 éves életkorban*. Mozaik Kiadó, Szeged. (megjelenés alatt)
- Józsa Krisztián és Csordásné Anda Éva (2008): Hátrányos helyzetű tanulók számolási készségének fejlesztése 1–2. osztályban. *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest. Tartalmi Összefoglalók*, MTA, Budapest. 208.
- Józsa Krisztián és D. Molnár Éva (2012): The relationship between mastery motivation, self-regulated learning and school success: A Hungarian and European perspective. In: Barrett, K. C. (szerk.): *Handbook of self-regulatory processes in development: New directions and international perspectives*. Routledge, London and New York. (megjelenés alatt)
- Józsa Krisztián és Fazekasné Fenyvesi Margit (2008a): Tanulásban akadályozott gyermekek tanulási motivációja. In: Szabó Ákosné (szerk.): *Tanulmányok a tanulásban akadályozottak pedagógiájáról és határtudományai köréből*. Educatio, Budapest, 157–179.
- Józsa Krisztián és Fazekasné Fenyvesi Margit (2008b): Az olvasás iránti motiváltság alakulása tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében. In: *VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola*. Tartalmi összefoglalók. Budapest. 61.
- Józsa Krisztián és Fazekasné Fenyvesi Margit (2009): A beszédhiba és a beszédhanghallás összefüggése tanulásban akadályozott gyermekeknél. In: Molnár Gyöngyvér és Kinyó László: (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, 42.
- Józsa Krisztián és Fazekasné Fenyvesi Margit (2010): Integráltan és szegregáltan beiskolázott 1. osztályos, enyhén értelmi fogyatékos tanulók készségfejlesztésének összehasonlítása többségi tanulókéval. In: *Országos Neveléstudományi Konferencia: Új törekvések és lehetőségek a 21. századi neveléstudományban. Tartalmi Összefoglalók*, Budapest. 151.
- Józsa Krisztián és Fejes József Balázs (2010): A szociális környezet szerepe a tanulási motiváció alakulásában: a család, az iskola és a kultúra hatása. In: Zsolnai Anikó és Kasik László (szerk.): *A szociális kompetencia fejlesztésének elméleti és gyakorlati alapjai*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 134–162.
- Józsa Krisztián és Hricsovinyi Julianna (2011): A családi háttér szerepe az óvoda-iskola átmenet szelekciós mechanizmusában. *Iskolakultúra*, **21**. 6–7. sz. 12–29.
- Józsa Krisztián és Steklács János (2009): Az olvasástanítás kutatásának aktuális kérdései. *Magyar Pedagógia*, **109**. 4. sz. 365–397.
- Józsa Krisztián és Steklács János (2010): Új utak az olvasástanítás kutatásában – nemzetközi és hazai áttekintés. In: Szávai Ilona (szerk.): *Az olvasás védelmében*. Pont Kiadó, Budapest, 41–89.
- Józsa Krisztián és Zentai Gabriella (2007): Óvodások kritériumorientált fejlesztése DIFER Programcsomaggal. In: Nagy József (szerk.): *Kompetenciaalapú kritériumorientált pedagógia*. Mozaik Kiadó, Szeged. 299–311.
- Józsa, K. és Csordásné, É. (2010): Improvement of mathematics skills among disadvantaged first grade students: application of the MATANDA. Presented at the EARLI-SIG-5 Meeting „Learning and Development in Early Childhood“ 23–25. August in Lucerne, Switzerland.
- Kelemen Rita (2010): A matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség vizsgálata többségi és tanulásban akadályozott 9–13 éves tanulók körében. PhD értekezés, SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged.
- Kelemen Rita (2011): A matematikai szöveges feladatok megoldásához szükséges tudáselemek kritériumrendszer-modellje. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)

- Kelemen Rita, Józsa Krisztián and Szenczi Beáta (2010): Reading motivation of students with and without learning disabilities. Presented at the 12th International Conference on Motivation, Porto, Portugalia, September 2–4, 2010. In: Lemos M., Goncalves, T., Verissimo, L. és Meneses, H. (szerk.): *Motivation: New Directions in Mind. Book of Abstracts.* 163–164.
- Nagy József (2007, szerk.): *Kompetenciaalapú kritériumorientált pedagógia.* Mozaik Kiadó, Szeged.
- Nagy József (2008): A közoktatás megújításának koncepcionális kérdései. *Iskolakultúra*, **18**, 3–4. sz. 31–38.
- Nagy József (2009a): A relációszókincs fejlődésének segítése. In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves életkorban.* Mozaik Kiadó, Szeged. 32–52.
- Nagy József (2009b, szerk.): *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves életkorban.* Mozaik Kiadó, Szeged.
- Nagy József (2010): *Új pedagógiai kultúra.* Mozaik Kiadó, Szeged.
- Nagy Zsuzsanna (2009): Középső csoportos gyermekek vizsgálata a DIFER-tesztrendszerrel és Piaget feladataival. In: Molnár Gyöngyvér és Kinyó László: (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók.* SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, 80.
- Nagy Zsuzsanna (2010): Középső csoportos gyermekek készségfejlettsége: összefüggés a RÖVID DIFER és Piaget feladatai között. *Iskolakultúra*, **20**, 3. sz. 20–29.
- Nyitrai Ágnes (2009a): A mese és a mesélés fejlesztő hatása. In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves életkorban.* Mozaik Kiadó, Szeged. 9–31.
- Nyitrai Ágnes (2009b): Az összefüggés-kezelés fejlődésének segítése. In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves életkorban.* Mozaik Kiadó, Szeged. 53–80.
- Nyitrai Ágnes (2009c): A csoportos beszélgetésre előkészített mesék. In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése 4–8 éves életkorban.* Mozaik Kiadó, Szeged. 105–210.
- Nyitrai Ágnes (2009d): Mesék és fejlődéssegítő feladatok az 1. és 2. osztályos olvasókönyvekben. *Iskolakultúra*, **19**, 11. sz. 3–19.
- Nyitrai Ágnes (2010a): A mesék szerepe a szociális kompetencia fejlődésében. In: *VIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia, Tartalmi összefoglalók*, SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 80.
- Nyitrai Ágnes (2010b): A mese szerepe a szociális kompetencia óvodai fejlesztésében. In: Zsolnai Anikó és Kasik László (szerk.): *A szociális kompetencia fejlesztésének elméleti és gyakorlati alapjai.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 205–232.
- Nyitrai Ágnes (2010c): Mesélés és fejlődéssegítés. PhD értekezés. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged.
- Nyitrai Ágnes és Zentai Gabriella (2010): A mesékkel történő fejlődéssegítés hatásának vizsgálata. In: *VIII. Pedagógiai Értékelési Konferencia*, Szeged, 2010. április 16–17. *Tartalmi összefoglalók*, SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 141.
- Nyitrai Ágnes és Zentai Gabriella (2011): Az összefüggés-kezelés fejlődésének segítése mesékkel 4–8 éves gyermekek körében. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia.* (közlésre elfogadva)

- Pap-Szigeti Róbert (2007): Kritériumorientált fejlesztés SZÖVEGFER programcsomaggal: eredmények. In: Nagy József (szerk.): *Kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia*. Mozaik Kiadó, Szeged. 334–346.
- Pap-Szigeti Róbert (2009): Kritériumorientált képességfejlesztés tantárgyi tartalmakkal az 5. évfolyamon. PhD értekezés. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged.
- Pap-Szigeti Róbert (2011): Egy képességfejlesztő kísérlet hatása a különböző fejlettségű tanulóakra 5. évfolyamon. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)
- Pap-Szigeti Róbert, Józsa Krisztián and Zentai Gabriella (2009): A Criterion-oriented content-based skills improvement programme in grade 5. Poster presented at the 13th Biennial Conference for Research on Learning and Instruction, Amsterdam, August 25–29, 2009.
- Pap-Szigeti Róbert, Zentai Gabriella és Józsa Krisztián (2007): Kritériumorientált fejlesztés SZÖVEGFER programcsomaggal: módszerek. In: Nagy József (szerk.): *Kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia*. Mozaik Kiadó, Szeged. 312–333.
- Pap-Szigeti, R. és Zentai, G. (2007): The Content-based Improvement of Learning Skills in Grade 5. Poster presented at 12th European Conference for Research on Learning and Instruction, Budapest, August 28th – September 1st.
- Szenczi Beáta and Józsa Krisztián (2010): Moderating effects of achievement measures on the relationship between academic self-concept and academic achievement. Presented at the 12th International Conference on Motivation, Porto, Portugal, September 2–4, 2010. In: Lemos M., Goncalves, T., Verissimo, L. és Meneses, H. (szerk.): *Motivation: New Directions in Mind*. Book of Abstracts. 150–151.
- Szombathelyiné Nyitrai Ágnes (2008): A mese jelenléte a családok életében. In: Csíkos Csaba (szerk.): *PÉK 2008 – VI. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged. 69.
- Szombathelyiné Nyitrai Ágnes (2009): Az összefüggés-kezelés fejlődésének segítése mesékkel és a mesékről való csoportos beszélgetésekkel. In: Molnár Gyöngyvér és Kinyó László (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, 39.
- Szombathelyi-Nyitrai, A. (2009): The role of fairy tales and story-telling in the development of social and cognitive competences of children. *Journal of the Comenius Association*, **18**, 33–36.
- Zentai Gabriella (2009): A rendszerező képesség fejlődése 4–8 éves korban. In: Molnár Gyöngyvér és Kinyó László (szerk.): *PÉK 2009 – VII. Pedagógiai Értékelési Konferencia: Program – Tartalmi összefoglalók*. SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged, 38.
- Zentai Gabriella (2010): A rendszerező képesség fejlődése 4–8 éves korban. *Magyar Pedagógia*, **110**, 1. sz. 5–34.
- Zentai Gabriella (2011a): A rendszerező képesség fejlődése az általános iskola első és harmadik osztálya között. In: Vidákovich Tibor és Habók Anita (szerk.): *IX. Pedagógiai Értékelési Konferencia, Tartalmi összefoglalók*, 25.
- Zentai Gabriella (2011b): A rendszerező képesség összefüggése a kombinatív képességgel, induktív gondolkodással és az intelligenciával. In: *XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. (közlésre elfogadva)